järel oli K. otsekoheste ametikohuste täitmise kõrval tegev Keila hariduslikkudes ning ühistegelistes seltsides. Erilist huvi tundis K. kodumaa ev.-lut. kiriku korralduse ja tegevuse laadi vastu ning juhtis sinoditel ja teistel koosviibimistel tähelepanu kiriku valitsuses ja teguviisis leiduvatele iganenud nähtustele. Kui alles 1917. a revolutsiooni tagajärjel võimalus avaneb hädatarvilisteks saanud uuenduste teostamiseks ev.-lut. kirikus, on K. esimese Eesti kirikukongressi kokkukutsujate hulgas ja võtab aktiivselt osa uue kiriku põhikirja valmistamise eeltöödest, mis 31. V ja 1. VI 1917 Tartus ärapeetud kirikukongressil esitatakse ning üldiselt vastu võetakse. K. valitakse sama kirikukongressi juhatusse ning töötab pärast kaasa kongressil valitud komisjonis, kelle ülesandeks on kongressil vastuvõetud kiriku põhikirja lõplik koostamine ning kongressil heakskiidetud seisukohtadele kohandamine. Teisel kirikukongressil Tallinnas sept. 1919, kus kiriku põhikiri lõplikult vastu võetakse, esitab K. selle komisjoni aruandjana. Kui kiriku põhikirja vastuvõtmise järel kiriku keskvalitsus uuel alusel moodustatakse, valib sama kongressi enamus K.-e esimeseks Eesti ev.-lut. kiriku piiskopiks, esiotsa 1-ks a.-ks, nagu terve konsistooriumigi; järgm. a. kinnitab kirikupäev K.-e ainsana kandidaadina jäädavalt Eesti kiriku piiskopiks, kelleks K. juunis 1921 Tallinna Kaarli kirikus Rootsi ppiisk. Nathan Söderblomi ja Soome Porvoo piisk. Jaakko Gummeruse poolt pidulikult pühitsetakse. Seistes raskel murde ajal ning uue kirikukorralduse elluviimisel juhtival kohal, on piiskopp K. teotsenud mitmetes õige keerulistes välistes ning sisemistes olukordades, avaldades seejuures järjekindlust eesmärkide taotlemisel, rahulikku otsekohesust esinemisviisis ning isikliku otsejoonelise Eesti rahvusliku seisukoha juures täielist sallivust kõigi Eesti kirikusse kuuluvate rahvuste suhtes.

Eesti Kirik, 1924 nr. 3–4; H. B. Rahamägi, Eesti ev. Lut. usu vaba rahvakirik vabas Eestis (*Acta et Comm. Univ. Dorp.* X, 1, 1926). *T.*

KUKK, Johann, riigimees ja ühistegelane, sünd. 1. IV 1885 Virumaal Salla vallas, õppis Tartu reaalkoolis, mille lõpetas 1904. a. Astus selle järel Riia polütehnikumi kaubandusteadusosakonda ja õppis seal kuni 1910. a. Keskkooli- ja üliõpilasena seisis K. õige lähedal »Noor-Eesti« rühma tegelastele ja esindas 1905. a. järel ühes L. Oleski, A. Hanko (vt. neid) ja teistega eduerakonnast pahemal pool seisvat politilist radikalismi. Juba varakult tekkis K.-s huvi ühistegelise liikumise vastu. Üliõpilasaastail oli K. Valga ja hiljemini Pärnu vastastikuste krediitühingute asjaajajaks. Polütehnikumi lõpetamise järel tuli ta 1910. a. Tartu I Laenu ja Hoiu-Ühisuse asjaajajaks ja koondas siit peale oma jõu üldse Eesti ühistegelise liikumise korraldamisele. Samal a. hakkas »Põllutööleht« enda lisana kaasa andma »Ühistegevuselehte«. 1911. a. aprillist peale muudeti viimane iseseisvaks ajakirjaks K.-e tegeval toimetusel. 1913. a tunnistati Eesti ühistegelaste nõupidamisel Tartus tarviliseks alus panna kõigi ühistegeliste asutiste keskorganisatsioonile, mis pidi nime kandma Eesti Ühistegeline Liit. Selle asutamisloa saamisel tekkinud raskuste tõttu piirduti esialgu siiski ühistegevuse nõukogu ja selle täidesaatva organi »Ühistegevuse Büroo« ellukutsumisega. Büroo oli määratud nõuandjaks kõigi ühistegevusealade suhtes ja võttis 1914. a. ka »Ühistegevuselehe« väljaandmise enda kätte. »Ühistegevuse Büroo« juhatajaks sai K., kes selleks otstarbeks siirdus Tallinna ja siin samuti jätkas ühistegelise ajakirja väljaandmist. Sellega oli loodud ühine keskkoht Eesti ühistegelise liikumise korraldamiseks ja juhtimiseks. 1915. a. pandi K.-e osavõttel alus Ühistegevuse Edendamise Seltsile ja iseseisva Eesti tekkimise järel asutati selle seltsi asemele lõpuks dets. 1919 Eesti Ühistegeline Liit, mille nõukogu esimehe kohal on K. asunud liidu loomisest peale kuni praeguse ajani (1927). Ka teiste ühistegeliste asutiste tööst on K. agarasti osa võtnud. Nii on ta olnud 1917. a. asutatud Eesti Tarvitajate Ühisuste Liidu (mis hiljemini Eesti Tarvitajateühisuste Keskühisuseks ümber nimetati) nõukogu esimeheks, 1923. a. suvest 1924. a. kevadeni selle direktoriks ja asub 1926. a. novembrist peale jälle viimasel kohal. Kui 1920. a. ellu kutsuti Eesti ühistegeliste rahaasutiste keskpank »Rahvapanga« nime all, oli K. selle juhatuse esimeseks esimeheks. Samuti on K. kestvalt toiminud tarvitajateühingu »Oma« juhatuses ja hiljemini nõukogus. »Ühistegevuslehe« toimetamisest on K. pidanud iseseisva Eesti tekkimisega kasvanud politilise tegevuse tõttu loobuma. 1917. a. valiti K. Rakvere linnavolikogu poolt Ajutise Maanõukogu liikmeks ja juhatas Maavalitsuse rahaasjanduse osakonda. Samal ajal oli K. Eestimaa kubermangu toitluskomitee liikmeks. Enamlise võimu langemisel seadis K. iseseisvuse-manifesti kava kokku ja oli 24. II 1918 väljakuulutatud Ajutises Valitsuses raha- ja riigivaranduste ministriks. Kui Ajutine Valitsus okupatsiooni võimu langemise järel tööle asus, tuli K.-el kui rahaministril Eesti riigi loomise ajajärgul erakordsete raskustega võidelda, millistest ta aga siiski suutis üle saada. Rahaministri kohal püsis K. ka O. Strandmanni

Eesti biograafiline leksikon, 1926-1929, lk. 242